

PROCHÁZKY OSTRAVOU 2

KROK ZA KROKEM
ULICEMI MĚSTA

PETR LEXA PŘENDÍK

Procházky Ostravou 2

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Petr Lexa Přendík
Procházky Ostravou 2 – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Petr Lexa Přendík

Procházky Ostravou 2

Krok za krokem ulicemi města

 GPRESS

Obsah

Předmluva autora. 8

Bělský les: Zdravé zelené plíce Ostravska 10

Wald Quelle, Pazdera, Dakota	14	Starobělské Lurdy	20
Lesopark	15	Velký kříž.	21
Německá kasárna.	15	Pro snadnější přístup	21
Hákové kříže a stopy po válce	15	Rekonvalescent	22
II. moravskoostravský vodovod.	16	Proměny lesa napříč staletími.	23
Dva prameny	18	Starobělská Koliba	24
Areál zdraví	18	Tramvaje v Bělském lese	25
Nejstarší strom Bělského lesa: památný strom?	18	Umělecká díla u Minigolfu.	26
První křížová cesta.	19		

Hulvácký les: Opuštěná oáza zeleně v srdci Ostravy 28

Hulváky.	31	Kulometčík Ovčínikov.	37
Kamenný kříž	31	Fenomén Ostravy – funkcionalistické koupaliště	38
Les očima přírodovědce.	32	Rokle dávající jméno	40
Elinka, lokálka čili tramvaj.	33	Vrah Antonín Šimák, moravský Babinský.	40
Historie lesního porostu.	34	Památný dub	41
Voda versus zástavba	34	Dálnice	42
Jarkova výletní restaurace v Benátkách	34	Střelnice	42
Když Marie Terezie protнула les	37	Malebná vodárna.	43

Hošťálkovice: Procházka po střeše Ostravy44

Okénko do historie.	48	Hřbitov na vrcholu	54
Hladový vrch v květech.	49	Fara	55
Bdící oči v pozorovatelně	49	Budoucnost	55
Pozůstatky hospodářského dvora	50	Když se ze zámku stane bytový dům.	56
Moravština, němčina nebo čeština?	50	Malá rozhledna s velkým rozhledem.	57
Kostel Všech svatých.	51	Počátky vysílání z Hošťálkovic	58
Padl, nebo je fermist?	52	Návrat zpět (cesta do Třebovického mlýna)	59
Kříž a kaplička u kostela.	53		
Schikorův hostinec KORA	53		

Stará Poruba: Za krásami slezské obce a sorely60

Pravěký bludný cestovatel.	64	(Smutné) osudy porubského zámku	73
Živá a neživá paměť národa	64	Rybník pod zámekm.	75
Sokolovna	64	Vodní mlýn.	75
Trat' do Kyjovic	65	Ignác Blažej a jeho továrna	76
Na návsi	66	Nová Ostrava = Poruba.	77
Od Obecního domu k úřadu	67	Oblouk.	78
Škola	67	Dvouletky alias Hornické sídliště . .	79
Svatý Mikuláš.	68	Věžičky	80
Kostelní věže	69	Hlavní třída – Leninka – porubská Champs-Élysées	80
Příběhy zvonů	70	Alšovo náměstí jako galerie	81
Pomník obětem 2. světové války .	70	II. obvod.	82
Hřbitov.	70		
V Zámeckém parku	72		

Nové Vítkovice (1876–1893): Červené město průmyslové revoluce . . . 84

Pár slov k historii železáren	87	Závodní tržnice	96
Projekt Nové Vítkovice	88	Štíty dávající jméno	96
Kolonie Westend	88	Dělnická kasárna	97
Torzo Anglické kolonie	89	Od opatrovny ke školce	98
Nikoliv kostelní, ale původně vodárenská věž	90	Vlečka Svinov – Vítkovice	98
Nejvyšší standard bydlení	90	U-Hausy	99
Zaniklá Verdunská kolonie	91	K počátkům závodní nemocnice	100
Nejnižší standard bydlení	91	I-Hausy	101
Jídlna v Lesíku	92	Díky, pane Kupelwiesere!	101
Turnhalle	92	Resumé	102
Závodní hotel	93		
Když se z vodárny stane kostel . . .	94		
Fara a farnost	96		

Nový Přívoz: Umělecký urbanismus Camilla Sitteho 104

Cesta k Novému Přívozu	107	Nájemní dům C. Hitzgratha č. p. 534	110
Camillo Sitte	108	Nájemní dům Felixe Neumanna č. p. 732	110
Sitteho urbanismus Přívozu	108	Nájemní dům s lékárnou U Madony č. p. 179	111
Dům lékaře Ignáce Langa č. p. 430	109	Nájemní dům č. p. 539	112
Nájemní dům č. p. 670	109	Nájemní dům č. p. 578, sídlo tiskárny	112
Nájemní dům č. p. 596	109	Nájemní dům č. p. 550	113
Nájemní dům Antonína Lhoty č. p. 516	110		

Nájemní dům Felixe Neumanna č. p. 576	113	Parčík s památníkem	119
Nájemní dům Felixe Neumanna č. p. 561.	113	Od radnice k archivu.	119
Hotel Moravia, v němž spal arcivévoda	114	Přívoz povýšen na město.	120
Kavárna Corso, místo kde pil kávu i Gottwald.	115	Domy podél Špálovy ulice	121
Nejstarší knihkupectví č. p. 547 ...	117	Synagoga v Hlávkově ulici	122
Neogotický chrám.	117	Hotel Central	122
Farní budova č. p. 507	119	Prodejce knih Ignác Buchsbaum	123
		Kino Promenade – Savoy – Odra	124
		Náročná skvost Wilhelma Witteka č. p. 532	124

Po stopách tzv. Drobné dráhy Vítkovice – Zábřeh nad Odrou 126

Ignatz Vincent Goldberger a písková jáma.	129	Třetí hostinec v Zábřehu	134
Tříkrát a dost? Kdepak – na čtvrtý pokus!	130	Vlečka do cihelny	134
Parní tramvaj dorazila do Zábřehu!	131	U školy.	135
Pozůstatky konečné stanice.	132	Prosincová nehoda roku 1934 ...	136
Pára versus elektřina	132	Odkaz na nerealizované náměstí	136
Od Šeděnky k Tukinskému	133	Obecná škola a nejostřejší oblouk	137
Tramvajová nehoda z roku 1942	134	Poslední léta Drobné dráhy	138
		Zánik trati do Zábřehu.	139

☼ Předmluva autora

V roce 2021 vyšel první díl *Procházek Ostravou*, o nějž obyvatelé města i přespolní projevili velký zájem. Díky tomu vyšel díl druhý, který právě držíte v rukou. Průvodce se opět snaží ukázat zelená a nepoznaná místa. Ve většině kapitol usiluje o vymanění se z klasického pohledu na Ostravu jako na oblast průmyslu a témat s ním spjatých. Raději vychází do přírodních lokalit a méně známých čtvrtí, např. do Hošťálkovic a staré Poruby. Nevyhýbá se ale ani dvěma populárním městským centrům v podobě Přívozu a Vítkovic, představuje je však optikou přelomu 19. a 20. století v kontextu doby, urbanismu, architektury a jejich současných hodnot. Zcela netypickou kapitolou je pak procházka místy, kudy vedly tramvajové koleje. Takovou vycházku zatím Ostrava v žádném průvodci nemá.

Obsah průvodce

V první vycházce Ostravou zavítáme do Bělského lesa. Začneme nejnáročnějším okruhem, který je ze všech tras nejdelší jak vzdáleností, tak i potřebným časem. Bělský les zná kde-kdo, otázkou je, kolik lidí je obeznámeno s jeho minulostí a přírodní hodnotou. Po projití trasy budete na největší městský les naší republiky nahlížet zcela jiným pohledem než doposud, neboť skrývá malebná zákoutí i poutavé příběhy minulosti.

Abychom zůstali v zeleni, zvolil jsem pro druhou trasu lokalitu Hulváckého lesa. Možná z něj na vás dýchne jakási melancholie, zašlá sláva dávných časů, kdy tento les patřil

k nejpoblábnějším výletním místům ostravských rodin. Jistě vás překvapí celá řada informací z historie tohoto vodárenského lesního porostu a možná se budete i bát při čtení řádků o vrahovi Antonínu Šimákovi, který v lese zabil několik lidí.

Třetí část vás provede městským obvodem Ostrava-Hošťálkovice, jemuž dominuje televizní vysílač viditelný z většiny částí města. Dopravně hůře dostupný obvod si plným právem zasluhuje pozornost průvodců i návštěvníků, vždyť lidé zde žijí od pravěku a osudy nynějšího obvodu kopírovaly v posledních staletích dějiny Slezska, respektive Hlučínska. Navíc jsou zde četné sakrální památky, všudypřítomný klid a krásné výhledy na Ostravu.

Abychom se nevěnovali jen moravské části města, v oblasti slezské části Ostravy zůstaneme i v následující kapitole. Vycházka představí historické centrum Poruby, která se v 50. letech 20. století začala proměňovat v jedno z největších sídlišť v Československu. Stará Poruba od těch časů leží stranou zájmu, proto jsem se rozhodl čtenářům přiblížit její dějiny i cenné památky.

Další dvě procházky mapují architekturu a urbanismus. Ta první vás provede tzv. *Novými Vítkovicemi*, které vznikaly od 70. let 19. století a které jsou typické svou neopakovatelnou cihlovou architekturou. V červeném městě se neseznámíte jen s architekturou, ale též s kontexty výstavby moderního města. Obdobně je zaměřena také trasa vedoucí Novým Přívozem, unikátním městským centrem, v němž se obeznámíte s jeho vznikem v letech 1893–1905. Za krásami neobarokních, neorenesančních,

neoklasicistních a secesních fasád budeme poznávat také příběhy jednotlivých staveb a postavy architektů Camilla Sitteho a Felixe Neumanna.

Šestá a závěrečná vycházka je netradiční. Provede vás místy, kudy v letech 1913–1964 vedly tramvajové koleje z Vítkovic do Zábřehu. Dozvíte se, za jakých okolností vznikla tzv. Drobná dráha a jaké měla technické parametry. Při sledování někdejší trati se zmíníme rovněž o různých stavbách v jejím okolí. Text navíc doplní naprosto unikátní dobové fotografie, jež mapují téměř celý úsek zaniklé tramvajové trati.

Závěrem ještě jedno skromné poděkování – publikace by nebyla tak úhledná a zajímavá, nebýt pohlednic, které do ní ochotně poskytli sběratel Zdeněk Wludyka. Za současné snímky některých částí Ostravy děkuji Tomáši Břeškému, Martinu Zálesnému a Liborovi Hranickému. Děkuji také Archivu Vítkovic, a. s., Archivu města Ostravy, Ostravskému muzeu a Zemskému archivu v Opavě za souhlas s otištěním historických snímků.

Vyznání rodnému městu

Ostrava je pro mne středem vesmíru, moje město, s nímž mám – jak často říkám – intimní vztah. Ostrava je opravdu světová, naleznete zde celé universum. V nitru Ostravské pánve se za ostravskými Karpaty ukrývá Ural, Gruzie i Malá Strana. Od 20. století se Ostravané bavili či baví v Alexandrii, Bombayi, Broadwayi,

navštěvovali kavárny Praha, Orient nebo rovnou Evropu. A podívejme se na výletní místa: Amerika, Brazílie, Mexiko a slavné Eldorado! Také evropská města měla či mají v Ostravě svá zastoupení v podobě kina Moskva či pasáže Dukla, nábřeží u Ostravice se nazývá Malá Kodaň, lesopark pod Hulváckým lesem zase Benátky a nedaleko odtud jste si jistě dali zlatý mok na Balkáně. Obyvatelé Hrabové dodnes říkají občas kolonii v Šídlovci Berlín. Najít se můžete v porubské Floridě, vítkovické Osace, zábřežském Hoi An, mariánskohorském Taj Mahalu či v ostravské Havaně a Makalu. V oceánárně „enháčko“ je zase Donbas, v Zábřehu bylo sídliště Stalingrad, u Rudné ulice se děti v zimě vyřádily na Sibiři, u sklenky vína jste mohli posedět v Burgasu. Exotiku můžete najít v pozůstatku vítkovické kolonie Kairo nebo v hotelu Brioni. Na severu Ostravy je v Petřkovcích Nordpól a Poruba byla známá samotným Olympem.

Komu by snad pozemský svět byl málo, může zajít do Venuše na pivo nebo zhlédnout film v Luně či samotném Vesmíru. Mně však stačí zůstat nohama na zemi, ve stínu ostravských Hradčan, ať už v podobě pozůstatku železáren ve Vítkovicích nebo ve stejnojmenné části Poruby – Ostrava má Hradčany hned dvoje. A komu je vzdálen ruch městských center, zajde si pro svěží vodu třeba k starobělské Karlově studánce nebo do blízkých Starobělských Lurd. Trasou se dá minout dokonce i Karlův most. Jeden svět, jedno město, jedna Ostrava.

Doufám, že s pomocí tohoto průvodce napříč různými časy se i váš vztah k městu prohloubí a najdete v Ostravě celý svůj svět.

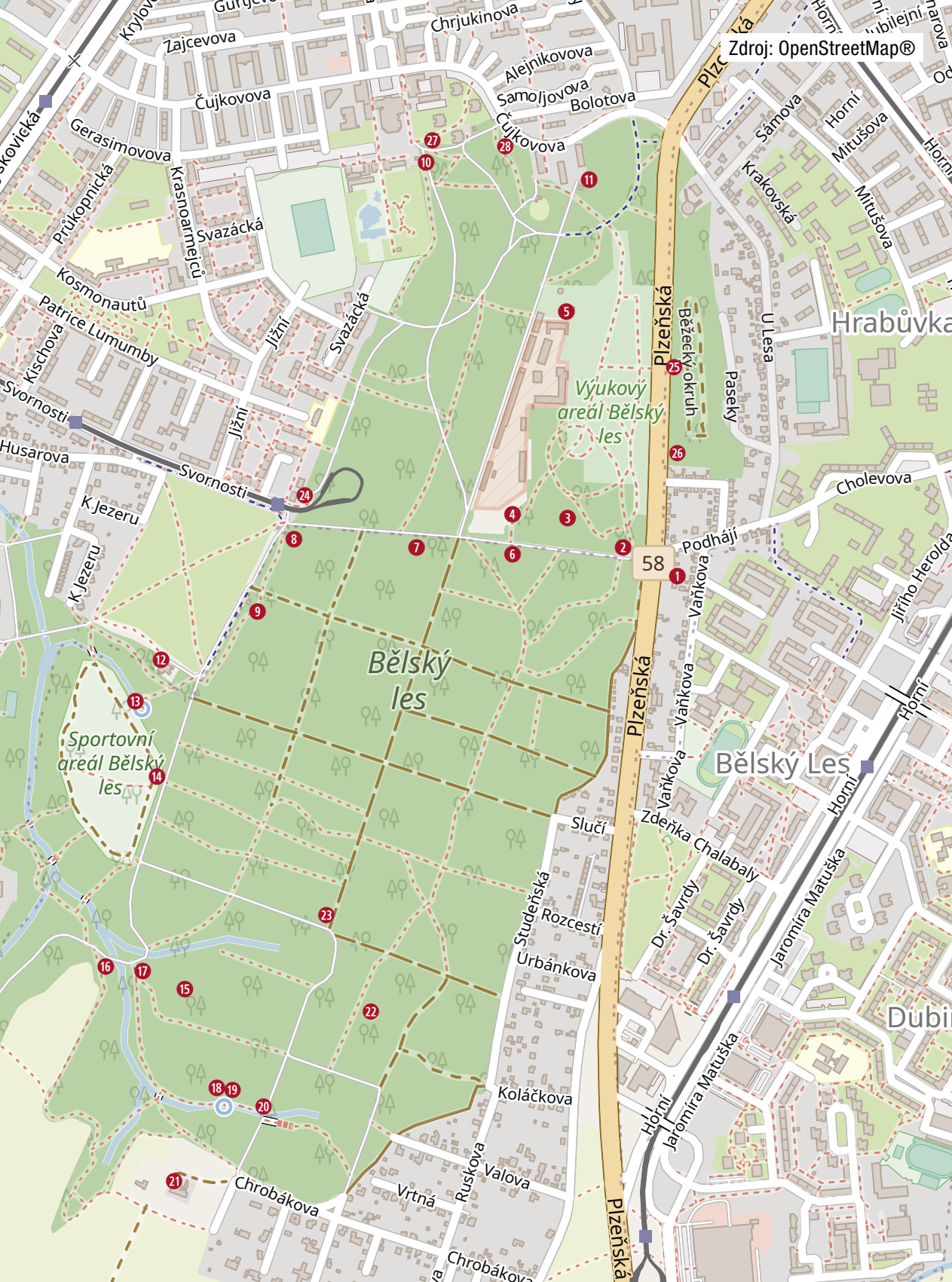
Petr Lexa Přendík

❁ Bělský les: Zdravé zelené plíce Ostravska

Legenda:

1. restaurace Dakota	15. nejstarší strom
2. dřevěný altán	16. mokřad
3. workoutové hřiště	17. křížová cesta
4. prostor bývalých
německých kasáren	18. Starobělské Lurdy
5. velitelství kasáren	19. dřevěný kříž
6. pozůstatky zákopů
a kráterů	20. betonové pozůstatky mostu
7. vodárenské studny	21. Rekonvalescent
8. vodárenská stanice č. II	22. nejvyšší bod lesa
9. vodárenská stanice č. I	23. rozcestí
10. soutoková komora	24. tramvajová točna
11. vodárenská stanice č. III	25. někdejší konečná
stanice tramvají
12. restaurace Koliba	26. dřívější tramvajová točna
13. lesní prameny	27. umělecké dílo
Zvířata a slunce
14. Areál zdraví	28. hřiště s uměleckými stěnami

Bělský les

Výukový areál Bělský les

Sportovní areál Bělský les

Bělský Les

Dubi

Hrabůvka

Plzeňská

Chrobákova

Chrobákova

Koláčkova

Úrbánková

Rozcestí

Slučí

Jaromíra Matuška

Dr. Šavrdy

Zdeňka Chalabaly

Vanžkova

Vanžkova

Vanžkova

Podhájí

Běžecký okružník

Paseky

U Lesa

Krakovská

Samova

Horní

Mitrušova

Horní

Mitrušova

Horní

Horní

Chrobákova

Vrtná

Ruskova

Valova

Koláčkova

Úrbánková

Rozcestí

Slučí

Vanžkova

Vanžkova

Vanžkova

Podhájí

Běžecký okružník

Paseky

U Lesa

Krakovská

Samova

Horní

Mitrušova

Horní

Chrobákova

Vrtná

Ruskova

Valova

Koláčkova

Úrbánková

Rozcestí

Slučí

Vanžkova

Vanžkova

Vanžkova

Podhájí

Běžecký okružník

Paseky

U Lesa

Krakovská

Samova

Horní

Mitrušova

Horní

Chrobákova

Vrtná

Ruskova

Valova

Koláčkova

Úrbánková

Rozcestí

Slučí

Vanžkova

Vanžkova

Vanžkova

Podhájí

Běžecký okružník

Paseky

U Lesa

Krakovská

Samova

Horní

Mitrušova

Horní

Chrobákova

Vrtná

Ruskova

Valova

Koláčkova

Úrbánková

Rozcestí

Slučí

Vanžkova

Vanžkova

Vanžkova

Podhájí

Běžecký okružník

Paseky

U Lesa

Krakovská

Samova

Horní

Mitrušova

Horní

Chrobákova

Vrtná

Ruskova

Valova

Koláčkova

Úrbánková

Rozcestí

Slučí

Vanžkova

Vanžkova

Vanžkova

Podhájí

Běžecký okružník

Paseky

U Lesa

Krakovská

Samova

Horní

Mitrušova

Horní

Chrobákova

Vrtná

Ruskova

Valova

Koláčkova

Úrbánková

Rozcestí

Slučí

Vanžkova

Vanžkova

Vanžkova

Podhájí

Běžecký okružník

Paseky

U Lesa

Krakovská

Samova

Horní

Mitrušova

Horní

Chrobákova

Vrtná

Ruskova

Valova

Koláčkova

Úrbánková

Rozcestí

Slučí

Vanžkova

Vanžkova

Vanžkova

Podhájí

Běžecký okružník

Paseky

U Lesa

Krakovská

Samova

Horní

Mitrušova

Horní

Chrobákova

Vrtná

Ruskova

Valova

Koláčkova

Úrbánková

Rozcestí

Slučí

Vanžkova

Vanžkova

Vanžkova

Podhájí

Běžecký okružník

Paseky

U Lesa

Krakovská

Samova

Horní

Mitrušova

Horní

Chrobákova

Vrtná

Ruskova

Valova

Koláčkova

Úrbánková

Rozcestí

Slučí

Vanžkova

Vanžkova

Vanžkova

Podhájí

Běžecký okružník

Paseky

U Lesa

Krakovská

Samova

Horní

Mitrušova

Horní

Chrobákova

Vrtná

Ruskova

Valova

Koláčkova

Úrbánková

Rozcestí

Slučí

Vanžkova

Vanžkova

Vanžkova

Podhájí

Běžecký okružník

Paseky

U Lesa

Krakovská

Samova

Horní

Mitrušova

Horní

*Letecký pohled na Ostravu od jihu směrem na severozápad, v popředí část Bělského lesa, za ním sídliště Nové Vyškovice, v pozadí Poruba.
Foto: © Městský obvod Ostrava-Jih*

☼ Bělský les

Zdravé zelené plíce Ostravska

Bělský les náleží k největším městským lesům Evropy. Jeho plocha se rozkládá na více než 160 ha a můžete zde trávit čas procházkami, sportem, relaxací, občerstvením či objevováním historických stop. Je jedno, ve kterém ročním období se sem vydáte, neboť les nabízí mnoho krás napříč rokem. Nejhezčí je ale v květnu a říjnu, ovšem i sněhový leden má svůj půvab.

Lesní porost je Ostravany vyhledáván jako lokalita především k oddechovým procházkám. Již na konci 19. století se les stal výletišťem nejen pro mnohé dělnické rodiny, ale také pro spolky z okolních obcí. Ačkoliv toto místo prodělalo celou řadu necitelných zásahů, po revitalizaci provedené v posledních dekádách patří k nejkvalitnějším porostům široko daleko. Zaujme nejen přírodními poměry a členitým terénem, ale též systémem pěšin, běžeckými a vozíčkářskými trasami, pevnými body orientačního běhu či křížovou cestou, která vás zavede do poutního místa Starobělské Lurdy. Naši vycházku zahájíme v hlavní vycházkové oblasti, která svým charakterem

Základní informace:

Délka procházky: cca 6 km

Začátek: parkoviště v Bělském lese naproti restauraci *Dakota* u Plzeňské ulice

Konec: u restaurace *Minigolf*, Čujkovova 3081/52a

Časová náročnost: cca 3 hod.

připomíná spíše lesopark, ale poté se budeme nořit stále hlouběji do nitra lesa, kde vládne ticho a kde na vás dýchne poklidná atmosféra starých dobrých časů.

Vycházku zahájíme na parkovišti naproti restauraci *Dakota*. Dostat se sem můžete osobním automobilem, autobusem na zastávku *Bělský les* nebo na sdíleném kole společnosti *Nextbike*, která zde má své parkovací stojany. Doporučujeme spíše nechat osobní automobil doma, neboť parkoviště bývá plné, a navíc

naše vycházka bude končit v jiné části lesa. Je dobré také upozornit, že nebudeme během cesty ochutnávat jen lesní pramenitou vodu, ale též pivo ze Staré Bělé.

Wald Quelle, Pazdera, Dakota

Naproti parkovišti za Plzeňskou ulicí vidíte dnes ne příliš vzhlednou restauraci *Dakota* 1, která je dodnes ojedinělou ukázkou hrázděného stylu na území Ostravy. Už více než 120 let mohou Ostravané na okraji Bělského lesa navštěvovat tuto restauraci. V roce 1901 byla otevřena jako vůbec první výletní hostinec v blízkosti lesa a nesla název *Wald Quelle* (*Lesní pramen*), který odrážel hojnost vody v lesním porostu, jež se tehdy nazýval jako les *Studňa*. Jednalo se o v pořadí již šestý hostinec v katastru Staré Bělé.

Po první světové válce podnik nesl jméno *U Pazderů* odvozené podle tehdejšího provozovatele. Pazderovi vybuodovali při restauraci novou letní zahrádku, čímž se kapacita podniku značně navýšila. Zároveň byla původní hrázděná budova s dřevěnou pavlačí v průčelí rozšířena o novou přístavbu. V restauraci se v létě scházeli výletníci, v zimě lyžaři a v podniku měl svou spolkovou místnost také *Klub německých motocyklistů*, který byl často sledován československou policií pro podezření, že vyvíjí činnost proti mladé republice.

Od druhé poloviny 30. let měli v restauraci zázemí také piloti letiště Hrabůvka (1936–1959) a *Československé aerolinie*. Po válce podnik přišel o průčelní pavlač a restaurace získala nové jméno *Dakota*, které se drží ve štítě dodnes. Proč *Dakota*? Název byl odvozen od slavného dvoumotorového letounu *Douglas DC-3 Dakota*, který přistával i na letišti v Hrabůvce. Podnik už přišel o někdejší slávu i postavení, staré časy z něj vymizely

